

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук,
професора Олександра Дудорова
на дисертацію Оксани Письменської
«Розбещення неповнолітніх: склад злочину
та кримінально-правові засоби реагування»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Ст. 16 Конвенції ООН про права дитини закріплює положення про те, що жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання у здійснення її права на особисте життя. У поняття останнього включаються з-поміж іншого емоційні, любовні і сексуально-еротичні переживання та уподобання дитини, а також її право на отримання адекватної інформації, без якої вона не зможе самостійно розпоряджатись цією складною сферою свого життя. Згідно зі ст. 32 згаданої Конвенції у зв'язку з фізичною та розумовою незрілістю дитина потребує особливої охорони, турботи і допомоги, зокрема належного правового захисту, для повного і гармонійного розвитку її особистості; дитині необхідно рости в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння.

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ст. 29 Основного Закону проголошує, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість. У комплексі невід'ємних прав і свобод людини і громадянина важливе місце займає статевая свобода, а всебічне забезпечення статевої недоторканості вважається виміром цивілізаційної зрілості суспільства, його здатності створити умови для гармонійного розвитку підростаючого покоління. Злочини проти статевої недоторканості дітей не

лише завдають шкоди їх належному фізичному, психічному і моральному розвитку, а й руйнують сімейні цінності та основоположні засади життєдіяльності суспільства, погіршують стан репродуктивного здоров'я нації тощо. Захист дітей від сексуальної експлуатації та інших сексуальних зловживань є одним із пріоритетних завдань нашої держави, закріплених у ратифікованих Україною міжнародно-правових документах.

З урахуванням притаманних сучасному суспільству глобалізаційних та інтеграційних тенденцій розвитку Україна не може не зважати на ту обставину, що останніми роками в європейському правовому просторі простежується тенденція до уніфікації законодавства в частині визначення підстав кримінальної відповідальності за правопорушення в сексуальній сфері. З цією метою ухвалено декілька міжнародно-правових актів, покликаних виробити мінімальні стандарти захисту особи від посягань у вказаній сфері. Передусім йдеться про Конвенцію РЄ про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами 2011 р. (Стамбульська конвенція) і Конвенцію РЄ про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства 2007 р. (Лансаротська конвенція). Щоправда, не всі країни поспішають запроваджувати відповідні стандарти в національне законодавство, а інші роблять це в неоднаковий спосіб: хтось запозичує (майже дослівно) конвенційні формулювання; законодавці ж інших країн, ставлячись до оптимізації кола і змісту кримінально-правових заборон щодо секс-деліктів відповідальніше та беручи до уваги особливості національних правових систем, підходять до сприйняття загальноєвропейських підходів більш виважено і творчо. Серйозне оновлення протягом 2017–2021 рр. розділу IV Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» стало результатом сприйняття вітчизняним законодавцем підходів, вироблених Радою Європи у межах згаданих вище конвенцій. Відповідні законодавчі новели потребують ретельного аналізу як у контексті з'ясування того, наскільки вдало Україна опрацювала і сприйняла європейські стандарти унормування меж кримінально протиправної поведінки у

сексуальній сфері, так і для формулювання виважених рекомендацій розрахованих на правозастосувачів.

Справа в тому, що згадане оновлення кримінального законодавства України загострило проблему розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Так, свого часу я писав, що одним із навряд чи очікуваних (запланованих) наслідків запровадження відверто «гумової» конструкції статті КК України про відповідальність за сексуальне насильство (ст. 153) є звуження сфери застосування ст. 156 КК України «Розбещення неповнолітніх» (остання набуває статусу «резервної» норми) або колізійності зазначених кримінально-правових приписів, а питання, якому варіанту кримінально-правової кваліфікації буде надаватись перевага на практиці, залишається відкритим. Відсутність чіткого розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених розділу IV Особливої частини КК України, на законодавчому рівні одним із результатів має те, що на практиці подібні дії (на кшталт непристойних дотиків, які викликають сексуальне збудження у дітей) дістають різну кримінально-правову оцінку навіть у діяльності Касаційного кримінального суду Верховного Суду. При цьому однією зі складових верховенства права є правова визначеність, а для її забезпечення, як відомо, потрібні однаковість судової практики і прогнозованість судових рішень. За обставин ж існуючої непередбачуваності кваліфікації для особи, яка вчиняє той чи інший акт кримінально протиправної поведінки, ст. 156 КК України навряд чи відповідає критерію ясності закону як складнику засади верховенства права.

З огляду на такі обставини, як інформаційний бум, лібералізація статевої моралі, акселерація, передчасний психосексуальний розвиток сьогоднішніх підлітків, різке падіння вікових меж початку сексуального життя, і на фоні розповсюдження таких явищ, як секстинг, сексторшен та онлайн-грумінг, формулювання ст. 156 КК України виглядає (щонайменше на перший погляд) таким собі анахронізмом. До того ж міжнародно-правове розуміння розбещення неповнолітніх є значно вужчим: згідно зі ст. 22 Лансаротської конвенції

розбещенням дітей визнається саме і лише умисне спонукання дитини, яка не досягала відповідного віку, спостерігати за сексуальним насильством або діяльністю сексуального характеру, навіть якщо вона не бере в цьому участі. Тому особливо не дивує те, що сформульовані в юридичній літературі пропозиції щодо вдосконалення кримінально-правової заборони, присвяченої відповідальності за розбещення неповнолітніх, відзначаються контраверсійністю. Своє бачення вирішення проблеми, досліджуваної у дисертації О. Письменської, запропонувала і робоча група з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України, яка, фіналізуювши (майже?) високоінтелектуальні зусилля, представила на суд професійної спільноти підсумковий варіант проєкту нового КК України. Оптимальність формулювань потенційного кримінального закону, як й інші напрацьовані доктриною пропозиції *de lege ferenda* у частині кримінально-правової протидії розбещенню неповнолітніх потребують наукового осмислення.

Залишається невирішеною в Україні у законодавчому порядку і проблема виваженого кримінально-правового реагування на сексуальне спілкування молодих осіб, близьких за віком (О. Харитонова). Це актуалізує розроблення законодавчого механізму, який би виключав кримінальну відповідальність за таке спілкування за взаємною згодою, якщо один з партнерів досяг повноліття («закони Ромео і Джульєтти»).

Новизна представлених теоретичних результатів проведеного дослідження, їх наукова обґрунтованість та відповідність темі дисертації, рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. Новизна здобутих результатів визначається тим, що дисертація О. Письменської є одним із перших монографічних досліджень проблем кримінально-правової протидії розбещенню неповнолітніх, у межах якого (дослідження) в контексті здійснюваної в сучасній Україні кримінально-правової політики здійснено поглиблений і всебічний аналіз як складу злочину, передбаченого ст. 156 КК

України, так і заходів кримінального-правового впливу, які можуть застосовуватись до того, хто вчиняє розбещення неповнолітніх.

Наукова обґрунтованість переважної більшості положень, які становлять наукову новизну (с. 21–23), і загальних висновків (с. 183–188), що повністю відповідають сформульованій темі дисертації, забезпечується широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази, веденням коректної полеміки, використанням низки різноманітних методів пізнання (с. 20–21), вдало підібраних з урахуванням предмета дисертаційного дослідження, продуманою логікою викладення матеріалу, яка дозволила авторці виконати поставлені перед собою мету і завдання (с. 19–20).

У своїх міркуваннях дисертантка спирається на здобутки кримінально-правової та кримінологічної науки, статистичні дані, міжнародно-правові документи з проблематики дослідження, зарубіжний досвід, положення вітчизняного сімейного, цивільного законодавства та іншого регулятивного законодавства, здобутки дитячої психології, сексології та судової медицини, довідникову літературу, законопроекти і супровідні матеріали до них. Зокрема, оцінка положень проекту нового КК України вирізняються виваженістю.

Текст дисертації містить численні посилання на матеріали судової практики, яким дається критична оцінка та за допомогою яких вдало ілюструються законодавчі і теоретичні положення. Використання матеріалів судової практики також набуло у дисертації вигляду узагальненого аналізу матеріалів відповідних кримінальних проваджень й оперування одержаними внаслідок цього аналізу даними у підтвердження обстоюваних авторських підходів.

До наведених у дисертації положень, які характеризуються (повністю або частково) новизною і достатньою мірою аргументовані здобувачкою, є підстави віднести положення про:

виокремлення видової групи кримінальних правопорушень, які посягають на нормальний статевий розвиток неповнолітніх, доцільність запровадження уніфікованих кваліфікуючих ознак при законодавчому описанні таких

кримінальних правопорушень і перспективність ідеї розміщення відповідних заборон у розділі Особливої частини КК України, присвяченому відповідальності за посягання на сім'ю та дітей;

можливість кваліфікації вчиненого як ідеальної сукупності кримінальних правопорушень, передбачених ст. 156 і ст. 126-1 КК України;

можливість визнання розбещення неповнолітніх: малозначним діянням; продовжуваним злочином; злочином, вчиненим опосередковано;

збереження традиційного поділу розбещення неповнолітніх на фізичне та інтелектуальне і водночас звуження обсягу поняття розпусних дій, охоплюваних диспозицією ч. 1 ст. 156 КК України, як результат відповідних законодавчих змін;

повнолітню особу як суб'єкта аналізованого злочину і доречність законодавчої конкретизації цієї ознаки складу злочину, передбаченого ст. 156 КК України, а також нормативного закріплення шістнадцятирічного віку як ознаки суб'єкта розбещення малолітньої особи;

«прямоумисний» характер розбещення неповнолітніх і доцільність закріплення ознаки завідомості щодо потерпілого від цього злочину;

домінування сексуального мотиву при розбещенні неповнолітніх і при цьому належність мотиву і мети до факультативних суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 156 КК України;

потребу подальшої диференціації кримінальної відповідальності за розбещення неповнолітніх за рахунок запровадження нових кваліфікуючих ознак цього злочину (тяжкі наслідки, вчинення розбещення дитини, якій не виповнилось 11 років, вчинення злочину щодо двох і більше потерпілих тощо);

доцільність уніфікації термінології КК України у спосіб використання в його тексті звороту «малолітня особа»;

необхідність закріплення кримінально-правового поняття близьких осіб безпосередньо у КК України;

доречність включення в альтернативну санкцію ч. 1 ст. 156 КК України такого основного покарання, як пробаційний нагляд, і виключення із санкції ч. 2

ст. 156 КК України позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю як додаткового факультативного покарання.

Оформлення дисертації. Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами, передбаченими для такого виду робіт, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю.

У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності – плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Водночас ознайомлення із дисертацією О. Письменської дозволяє висловити *окремі побажання і критичні судження*.

1. Окремі висловлювання здобувачки щодо застосування та вдосконалення досліджуваної кримінально-правової заборони носять непослідовний або незавершений характер.

Так, спочатку пані Оксана висловлює конструктивну думку про те, що відмова від оцінного характеру ознаки суспільно небезпечного діяння у складі злочину, передбаченого ст. 156 КК України, сприятиме зменшенню зловживань під час її застосування та підвищуватиме ефективність відповідної кримінально-правової заборони (с. 58). Однак усупереч цьому слушному висловлюванню авторська редакція диспозиції ч. 1 ст. 156 КК України викладена традиційно і (за винятком уточнення щодо завідомості відносно віку потерпілої особи) не відрізняється від чинної редакції цієї кримінально-правової норми (с. 83, 92, 186). У цьому плані навряд чи схвально можна оцінити і ту обставину, що дисертантка згадує лише той варіант поліпшення кримінально-правової заборони, присвяченої відповідальності за розбещення неповнолітніх, який був сформульований В. Фурсою (с. 58) та який полягає в об'єднанні в одну заборону ст. 155 і ст. 156 КК України та у подальшій диференціації відповідальності за фізичне й інтелектуальне розбещення, і не помічає та, відповідно, не оцінює інші подібні пропозиції, висловлені в юридичній літературі (праці Г. Мартинишина, О. Радутного та ін.). Сказане стосується і ст. 4.5.8 проєкту нового КК України, в якій розбещення дитини віком до 14 років обмежується схиленням такої дитини до споглядання за дією

сексуального характеру і демонстрацією чи збутом дитині порнографічного предмету.

Побіжно згадавши Лансаротську конвенцію і пов'язавши (услід за В. Омецинською) цей міжнародно-правовий документ тільки із тлумаченням і застосуванням норм КК України (с. 167), дисертантка, на жаль, залишила поза своєю увагою той факт, що конвенційне розуміння розбещення неповнолітніх, як уже зазначалось, є значно вужчим порівняно з відбитим у чинній редакції ст. 156 КК України, що не може не враховуватись передусім при вдосконаленні цієї заборони (визначення меж криміналізації).

Висвітливши у підрозділі 2.1 дисертації проблематику потерпілого від розбещення неповнолітніх і погодившись із втіленим у КК України диференційованим підходом щодо «віку сексуальної згоди», пані Оксана не вважає за потрібне змінювати 16-річний і 14-річний вік як ознаки потерпілого в основному та кваліфікованому складах аналізованого злочину. При цьому в юридичній літературі (К. Задоя, О. Дудоров) доведено, що притаманний чинному КК України спосіб запровадження концепту «вік сексуальної згоди» характеризується низкою недоліків. Серед них: встановлена градація віку потерпілого, хоч і дозволяє диференціювати кримінальну відповідальність за вчинення дій сексуального характеру щодо дітей, зі ст. 18 Лансаротської конвенції не впливає; оптимальність закріплення 14-річного віку у частинах четвертих ст. 152, ст. 153 КК України не виглядає безспірною; відсутність належного обґрунтування притаманна і 16-річному віковому критерію, який фігурує у ч. 1 ст. 155 і ч. 1 ст. 156 КК України. Цілком очевидно, що для уникнення довільності при встановленні вікових критеріїв визначення меж кримінально протиправної поведінки у сексуальній сфері не обійтись без проведення міждисциплінарних досліджень за участю кримінологів, соціологів, судових медиків, дитячих психологів і сексологів. Чи керувались результатами таких досліджень розробники проекту КК України, які пропонують декриміналізувати розбещення дітей у віці від 14 до 16 років? Альтернативний доктринальний підхід до розв'язання цих чутливих питань полягає у відмові від

текстуального відбиття у КК України концепту «вік сексуальної згоди». Тобто роль криміноутворювальної ознаки відіграватиме не недосягнення потерпілою особою певного віку, а відсутність добровільної згоди потерпілої особи, як це і притаманно сексуальному насильству у сенсі Стамбульської конвенції, яка є сучаснішим за Лансаротську конвенцію документом. Було б цікаво під час захисту почути міркування дисертантки з приводу оптимізації (осучаснення) концепту «вік сексуальної згоди».

Заслуговує на підтримку послідовно обстоюване здобувачкою положення про те, що, попри відносну стабільність розглядуваної заборони, істотні зміни, яких зазнав розділ IV Особливої частини КК України, впливають на звуження обсягу поняття розпусних дій, а з'ясування їх змісту повинне відбуватись у контексті суміжних заборон (с. 61–62, 91, 183–184). Бракує, однак, відповідних чітких рекомендацій щодо практики застосування КК України, якими авторка вирішила завершити основний текст своєї праці (с. 187–188).

2. Розкриваючи співвідношення сексуального насильства і розбещення неповнолітніх – складів злочинів, передбачених ст. 153 і ст. 156 КК України, здобувачка висловлює сумнів у правильності висловленої в юридичній літературі (О. Дудоров) думки про те, що, якщо раніше надсилання малолітній особі текстових повідомлень, фото- або відео-зображень сексуального змісту, вчинюване з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, могло безпроблемно розцінювались як інтелектуальне розбещення малолітньої особи, то тепер (починаючи з 11 січня 2019 р.) вказана поведінка охоплюється диспозицією ч. 4 ст. 153 КК України. Зазначається, що описана ситуація навряд чи є проявом насильницької поведінки, на чому робиться акцент у ст. 153 КК України (с. 60–61). З цього приводу хотів би зауважити, що вирішальну роль для наявності складу злочину «сексуальне насильство» відіграє не стільки застосування насильства – фізичного або психічного, як на це вказують умовна назва ст. 153 КК України і використаний у диспозиції її ч. 1 зворот «вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру...», скільки відсутність добровільної згоди потерпілої особи на вчинення щодо неї дій сексуального

характеру (за винятком тих, які означають проникнення в один із природних отворів її тіла). З урахуванням того, що насильницькі дії з добровільною згодою не поєднуються, а насильство – лише один із чинників, які зумовлюють відсутність добровільної згоди потерпілої особи, вказівка на насильницький характер сексуальних дій потребує виключення з ч. 1 ст. 153 КК України. До речі, у п. б) ч. 1 ст. 36 Стамбульської конвенції йдеться про «здійснення, без згоди, інших актів сексуального характеру з особою», звідки випливає, що такі акти не обов'язково можуть мати насильницький характер; ба більше: вони можуть навіть не передбачати фізичного контакту з потерпілим. Сказане зайвий раз демонструє складність розмежування сексуального насильства і розбещення неповнолітніх як результат відповідних законодавчих змін.

Ведучи мову про це непросте розмежування, дисертантка пише, що каране нині за ст. 156 КК України розбещення неповнолітніх має бути без дотиків або вчинення інших маніпуляцій з тілом потерпілої особи, адже таке фізичне контактне розбещення має розцінюватись, зокрема, як сексуальне насильство або вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 153 і ст. 155 КК України, відповідно) (с. 43). Стверджується, що непристойні доторкання до статевих органів, які викликають статеві збудження, навряд чи можна розглядати як елемент фізичних розпусних дій, оскільки подібна поведінка повинна знаходити правову оцінку за іншими статтями КК України про правопорушення проти статевої недоторканості особи, зокрема як сексуальне насильство (с. 59–60). Тут, мабуть, варто уточнити, що, якщо потерпіла особа вже не є малолітньою (має вік від 14 до 16 років) і дає добровільну згоду на вчинення щодо неї фізичних контактних розпусних дій, які не набувають вигляду сексуального проникнення в її тіло, то це *de lege lata* не виключає інкримінування винному порушення ст. 156 КК України.

У тексті дисертації наводиться чимало прикладів із судової практики, коли фізичні контактні розпусні дії з малолітніми особами були кваліфіковані за ч. 2 ст. 156 КК України (с. 110, 113, 115–116, 171–173). Вважаю, що у цих випадках

варто було зробити застереження про те, що мовиться про кримінально-правову оцінку, яка давалась таким діям до набрання чинності Законом України від 6 грудня 2017 р. «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» та яку через це немає підстав визнати помилковою.

3. До ознак, що кваліфікують розбещення неповнолітніх, а тому потребують закріплення у ч. 2 ст. 156 КК України для належної диференціації кримінальної відповідальності за вказаний злочин, здобувачка з-поміж іншого пропонує відносити групу осіб, наголошуючи на тому, що це (в інтересах захисту потерпілого) має бути саме група осіб без попередньої змови (с. 102–103, 118, 186).

Теорією кримінального права, як відомо, розроблені вимоги до змісту кваліфікуючих ознак як засобу диференціації кримінальної відповідальності. Двома із трьох основних цих вимог виступають такі взаємопов'язані обставини, як, з одного боку, фактична або вірогідна поширеність на практиці відповідного більш небезпечного варіанту кримінально протиправної поведінки, а, з іншого, – нехарактерність цього більш небезпечного варіанту поведінки; інакше кажучи, це мають бути відносно розповсюджені обставини, які водночас не повинні супроводжувати більшість кримінальних правопорушень певного виду. У відгуку на автореферат кандидатської дисертації попередника пані Оксани – В. Фурси «Кримінальна відповідальність за розбещення неповнолітніх» (Дніпро, 2021) з приводу пропозиції цього дослідника посилювати відповідальність (у межах вдосконаленої ст. 156 КК України) за вчинення розпусних дій групою осіб за попередньою змовою я висловлював сумнів у доречності такої законодавчої новели, оскільки протягом останніх років випадків групового вчинення розпусних дій зареєстровано не було. Постає питання, чи змінилась правозастосовна ситуація з цього питання за період з 2021 р. по 2025 р. і, відповідно, чи дотримано здобувачкою при висуненні її пропозиції *de lege ferenda* згаданої доктринальної настанови щодо змісту

кваліфікуючих ознак?

Принагідно зверну увагу на взаємовиключність формулювань ч. 1 і ч. 2 ст. 28 КК України, які описують групу осіб і групу осіб за попередньою змовою: стосовно цим форм співучасті не спрацьовує принцип «матрьошки», відповідно до якого менш небезпечна форма співучасті своїми ознаками входить до більш небезпечної форми співучасті. Тому якщо ч. 2 ст. 156 КК України, поліпшена у спосіб, пропонується здобувачкою, встановлюватиме відповідальність за розбещення неповнолітніх, вчинене саме і тільки групою осіб, то скоєння цього злочину групою осіб за попередньою змовою, навряд чи зможе бути кваліфіковане за ч. 2 ст. 156 КК України, що, вочевидь, не буде адекватною (справедливою) кримінально-правовою оцінкою відповідного посягання.

На підтвердження слушності своєї пропозиції дисертантка звертається до проєкту КК України, в якому до числа ознак, що кваліфікують розбещення дитини, віднесено його вчинення у складі простої групи (с. 103). Висловлю, однак, сумнів у тому, що тяжкість (суспільна небезпека) злочину, вчиненого у складі простої групи (наприклад, розбещення неповнолітніх, вчиненого не одноособово, а виконавцем, якого до цього схилив підбурювач), за однаковості інших умов завжди є більшою, ніж тяжкість (суспільна небезпека) злочину, вчиненого індивідуально. У будь-якому разі «ціна» цього питання, відбита у ст. 3.2.8 проєкту КК України «Санкції за злочини», виглядає зависокою. Нагадаю, що прихильники традиційної позиції (її на сьогодні дотримується і Верховний Суд), згідно з якою при вчиненні кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб щонайменше два його співучасники повинні діяти як співвиконавці, наводять на її користь переконливі аргументи, яких розробники проєкту КК України, включаючи до складу простої групи будь-яких співучасників, воліють не помічати.

4. У рубрику наукової новизни «вперше» здобувачка включила таке положення: «установлено, що діяння, ознаки якого містить ст. 156-1 КК України, слід розглядати як первинний етап у виді готування до розбещення неповнолітніх, а отже, утворення сукупності цих кримінальних правопорушень

виключається» (с. 22). Змістовно погоджуючись із таким підходом та його обґрунтуванням – відверто стислим (с. 61), водночас зауважу, що думка про те, що онлайн-грумінг як налагодження довірливих стосунків в Інтернеті між повнолітньою особою і дитиною для пропозиції зустрічі з метою вчинення з нею розпусних дій, тобто каране за ст. 156-1 КК України домагання дитини для сексуальних цілей, може розцінюватись як готування до злочину, передбаченого ст. 156 КК України «Розбещення неповнолітніх», вже висловлювалась в юридичній літературі (І. Копйова, 2021). Зазначу також, що питання кваліфікації «результативного» і «нерезультативного» домагання дитини для сексуальних цілей, зокрема й в аспекті співвідношення складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 156 і ст. 156-1 КК України, всебічно розглянуті А. Айдинян (2021), яка докладніше, ніж це зробила здобувачка, аргументувала положення про відсутність відповідної сукупності злочинів у разі «результативного» домагання дитини з метою вчинення з нею розпусних дій – такого собі «готування» до іншого, більш тяжкого злочину, передбаченого ст. 156 КК України. Вважаю, що на «суміжну» кримінально-правову заборону, присвячену відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей, у дисертації варто було звернуто більше уваги – причому як в аспекті формулювання підсумкових рекомендацій щодо практики застосування КК України, так і в контексті з'ясування (не)потрібності виокремлення такої заборони, яка фактично передбачає відповідальність за конкретний різновид готування як незакінченого злочину (чи справді до доповнення КК України ст. 156-1 існувала прогалина у кримінально-правовому реагуванні на «нерезультативне» домагання дитини для сексуальних цілей?).

Зроблені зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не впливають на належний науковий рівень дисертації та не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачкою.

З урахуванням викладеного вважаю, що дисертація О. Письменської «Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування» є кваліфікаційною науковою працею, яка містить положення, що

мають істотне значення для правничої науки, а саме здійснено поглиблений і всебічний аналіз складу злочину «розбещення неповнолітніх» і заходів кримінального-правового впливу, які можуть застосовуватись до особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 156 КК України, на підставі чого висунуто конструктивні пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України і практики його застосування.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» і вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами.

Авторка дисертації – Оксана Вікторівна Письменська – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

професор кафедри кримінально-правової політики

та кримінального права

навчально-наукового інституту права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

доктор юридичних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

Олександр ДУДОРОВ

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НДЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
06.05.2025р.

